

Jászberényi Sándor

Magánerdők Magyarországon - Madár, mire átrepüli 2008

(Narancs 2008/40)

Magyarországon az erdő mindenkié. Általában ennél tovább nem nagyon jutnak a laikusok, akik csak kirándulni, pihenni, gombászni járnak oda. Az ország erdeinek egy jelentős része magánkézbe került a rendszerváltás után. Jászberényi Sándor Magyarországon az erdő mindenkié. Általában ennél tovább nem nagyon jutnak a laikusok, akik csak kirándulni, pihenni, gombászni járnak oda. Az ország erdeinek egy jelentős része magánkézbe került a rendszerváltás után.

"Látja azokat? Na, az ott az első saját telepítésű erdőm" - mutat a távolba Luzsi József, a Magyar Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetségének és az Ártéri Erdőbirtokossági Társulatnak az elnöke. - A rendezett sorokban álló fák mutatják, hogy telepítés" - teszi hozzá büszkén. "És hogyan megy be oda?" "Hát traktorral." Szolnoktól északra járunk, a Tisza árterében. Nemrég árvíz volt, így ahhoz, hogy megközelítsük a Luzsi által kezelt erdőt, át kell vágnunk egy nagyobb vízfolyáson. A terepjáró majd' elmerül, az elnök néha megállítja az autót, és a távcsövén figyeli a vadakat.

"Az Ártéri Erdőbirtokossági Társulat tulajdonosainak ötszáz hektár erdeje van, még 4500 hektárt szakirányítunk" - mondja Luzsi. Jelentős területen végeznek gazdálkodást, mostoha körülmények között, üzemszerűen. "Ez akkora terület, hogy a madár is éhen hal, mire átrepüli" - idézi Döbrögít a Ludas Matyiból nevetve. Tény, hogy itt csak a vadak tudnak eligazodni GPS nélkül.

Mellettünk a helybéliek próbálnak kismotorral átkelni a vízmosáson. Luzsi figyelmezteti őket, hogy el fognak merülni. Különben cseppet sem zavarja, hogy sokan bejárnak az erdőbe gombászni vagy horgászni a folyóból. Különben is, a törvény szerint (lásd keretes írásunkat) senkit nem lehet kitiltani, mindegy, hogy állami vagy magántulajdon. Luzsi szerint jobb a békesség, inkább tippeket ad, hogy merre menjenek a túrázók.

"Ezeket szép rendben tartjuk" - mondja az elnök, s kiderül az is, hogy a társaság az egyik legnagyobb munkaadó a térségben. Az erdővel rendelkező vidéki falvakban, községekben általában így megy. Persze akad probléma.

A magánerdő-gazdálkodók helyzete igen mostoha. Miként az Erdészeti Lapok fogalmaz: "A magánerdőnek régmúltja van, múltja nincs, jelene és jövője valamennyiünk felelőssége."

A Magyarország területének 19 százalékát borító erdőségek 40 százalékát a rendszerváltás idején adták (vissza) magánkézbe, részint kárpótlásként, részint a termelőszövetkezetek tagjainak részaránytulajdonaként. 850 ezer hektár erdő került körülbelül négyszázezer ember tulajdonába. A kezdeti eufória után azonban hamar nyilvánvalóvá vált, hogy ezzel az erdők jelentős része elaprózódott. Előfordul, hogy egy tízhektáros erdőnek több száz tulajdonosa van, még az is lehetséges, hogy akadnak olyanok, akiknek egy fa sincs a területrészükhöz. Ráadásul a törvény kimondja: "Az erdő osztatlan közös tulajdon", vagyis senki nem mérheti ki a saját részét, csak bizonyos határ felett.

"Az állam persze megtartotta magának a jó erdőket" - mondja Luzsi, aki szerint a rosszabb minőségű, fiatal, szakszóval "küszöb alatti erdők" jutottak magánkézre, azok a területek, melyeknek a hozama nem fedezi a ráfordításokat. A törvény azt is előírja, hogy "ahol erdő volt, ott erdőnek kell lennie", tehát kötelezi a tulajdonosokat, hogy gondozzák, rendben tartásuk a területüket. Vagyis ha egy reggel arra ébrednek, hogy elloptak mindent, nekik kell újraterelíteniük a fákat, helyreállítani a kárt és megfizetni a büntetést - nem teljesítették ugyanis őrzési és védelmi kötelezettségüket.

De előfordul, hogy a tulajdonosok egy része azt sem tudja, hogy van erdeje. Vannak olyan "aprócska" területek, melyek száz tulajdonosából 70 már meghalt, 10 abszolút érdektelenséget mutat, heten valahol a tengerentúlon élnek, a maradék pedig nem kíván foglalkozni az erdővel. Ezek után nem csoda, hogy senki sem akar ebbe pénzt ölni. Nagy a rizikó, hiszen a természeti katasztrófák, a tolvajok miatt viszonylag nagyot lehet bukni. Luzsi szerint voltaképpen ezért nem működik a magyar magánerdők húsz százaléka. Tovább rontja a helyzetet, hogy a kis tulajdonrészek örökösök esetén tovább aprózódnak. A törvény szigora az azonosítható gazdálkodókat, tulajdonosokat célozza meg, azokat, akik bejelentetten művelik erdeiket.

A helyzet azonban nem teljesen reménytelen: mivel az erdőterületek többségében sikerült rendezni a tulajdonjogi kérdéseket, magán- vagy társult formában, szakember alkalmazásával folyik az erdőgazdálkodás. A tulajdonosok gondosságával, lehetőségeik szerint működtetik az erdőket, piaci alapon.

Évente 7,2 millió köbméter fát termelnek ki Magyarországon, a magánerdőkben úgy 3,1 milliót. Ne gondoljunk azonban mértéktelen kitermelésre, az évi növedék hetven százalékát használják ki, s ezzel nem is állunk olyan rosszul az unióban. Ami a tolvajokat illeti, ők úgy 2-3 százalékos "részesedést szereznek" a magyar erdőségekből.

Azt senki sem tudja pontosan megmondani, hogy éves szinten mekkora haszonnal dolgoznak a gazdák, becslések szerint ez a befektetett tőke 5-7 százaléka. A fakitermelés mellett az úgynevezett erdei melléktermékek (gomba, szeder, gyógynövények stb.) és persze a vadállomány hozhat hasznot az erdőtulajdonosnak, aki megfelelő engedély birtokában akár maga is szabályozhatja a vadállományt. Luzsi

büszkén mutatja a trófeáit az irodájában.

Igaz, hogy csak öt-hét százalék a haszon a fakitermelésen, az unióba lépés után az erdősítés beindult, mint egy motoros fűrés: a statisztikák szerint 2006-ig 19000 hektár erdőt telepítettek. Idén azonban jelentős a visszaesés: csak 4000 hektár föld "erdősült". Elsősorban azért, mert csökkent az uniós támogatás, több lett az előírás, szigorodtak a feltételek. Eddig rentábilis volt a rossz hozamú termőföldek erdősítése, hiszen az unió, ha a gazdák eleget tettek a szigorú követelményeknek, szinte a teljes ráfordítást visszafizette, emellett jelentős jövedelempótló támogatást - akár évi 70 ezer forintot hektáronként - is kapott a telepítő húsz éven keresztül, amíg a csemeték megnőnek. Igaz, hogy a gazdáknak 6-10 évig pénzt kell fektetniük az erdőkbe és ápolni a növekvő állományt, de utána már gyakorlatilag nem jár költséggel a fenntartás, viszont továbbra is jár a támogatás.

Nos, ennek az aranykornak vetett véget a jelenlegi élelmiszerválság, melynek hatására az unió mindent elkövet, hogy stabilizálja az élelmiszerpiacot, s úgy próbálja újra mezőgazdasági termelésre ösztönözni a gazdákat, hogy csökkenti az ilyen jellegű támogatásokat. Megszigorították a támogatás feltételeit, és a támogatás időtartamát 5-15 évben maximalizálták. Ezek után nem csoda, hogy csökkent az erdőtelepítési kedv.

"A magánerdőt még az ág is húzza" - foglalja össze Luzsi József, aki szerint az átláthatatlan jogi szabályozás tovább nehezíti a dolgukat. Ráadásul ha valaki hibát követ el, nemcsak a támogatástól esik el, de még büntetést is kell fizetnie. Hazai forrásból nem is lehet támogatást igényelni, az uniós pénzek pedig csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre.

"Nehéz elmagyarázni a természetvédőknek, hogy ez egy üzleti vállalkozás, amelyből családok élnek vidéken. **Ha Németországban egy sas befészkel egy magánerdőbe, a német állam körülbelül ezer eurót fizet a gazdának, hogy a sas háborítatlanul költhessen. Ilyenkor Hans, a német gazda veszi a puskáját, és kiáll az erdő elé, hogy bárkit agyonlőjön, aki akár egy köhögéssel is zavarni merészeli a párosodó madarakat.** Magyarországon szó sincs erről. Jön a sas, korlátozó határozatot hoznak az illetékesek, a gazdasági munka háttérbe szorul. Jövedelempótlás nincs, csak törvényi és hatósági kötelezettség, ráfordításainkat, kieső jövedelmünket senki nem pótolja - mondja az elnök, aki azt is sérelmezi, hogy a megújuló energiaforrások korában mennyire nem veszik észre az erdőkben rejlő lehetőséget. Az elnök azonban a sok-sok probléma ellenére is optimista, úgy véli, egyszer majd "felértékelődik" az erdő, s vele együtt a gondoskodó tulajdonos is.

Lakat nélkül

A törvény szerint az erdőket mindenki látogathatja. Lezárt erdők miatt hivatalos panasz még nem érkezett az illetékes hatósághoz, a Mezőgazdasági Szakigazgatósági Hivatal Erdészeti Igazgatóságára. (Ha ilyen érkezne, megbírságozhatnák a tulajdonost.) Átmenetileg akkor zárható le egy erdő - függetlenül attól, hogy állami

vagy magánkézben van -, ha éppen fakitermelés, vadászat vagy egyéb gazdálkodási munka folyik a területén. Ebben az esetben jól látható helyen kell jelezni a lezárás időtartamát. Ellenben igen gyakori jelenség, hogy a tulajdonosok különféle eszközökkel megakadályozzák a kocsival való bejutást, hogy elejét vegyék például az illegális szemétkerakásnak vagy a fakitermelésnek.